

Nr 162.

Av herr Wahlund m. fl., om anslag till en fortbildningskurs i sociala och socialpolitiska frågor för lärare i samhällsämnen vid landets folkhögskolor m. m.

Den under de sista årtiondena snabbt utbyggda sociala lagstiftningen och den i samband därmed både till innehåll och omfång kraftigt utökade kommunala socialvårdande verksamheten ha höjt de krav på kunskaper, som måste ställas på dem, vilka skola tillse, att centralt beslutade reformer och åtgärder omsättas i kommunalpolitisk realitet. Tillväxten och differentieringen av det kommunala sociala arbetet har, särskilt i de större kommunerna, i växande utsträckning framtingat anställandet av specialutbildade tjänstemän för de verkställande uppgifterna. Denna utveckling minskar emellertid knappast kraven på insikter i samhällsfrågorna hos de förtroendevalda lek-männen, om man vill undvika, att den kommunala demokratien glider över mot tjänstemannainflytande.

Det är emellertid ej endast av de folkvalda förtroendemännen, i stora kommuner såväl som små, som det kräves kunskaper om vår socialvård, dess uppgifter, medel och tillämpning. Det är av vikt, att insikter i de sociala problemen förefinnas hos den breda allmänhet, varifrån de förtroendevalda rekryteras, och vilken dessutom bör äga förmåga att ställa förtroendemännen under demokratisk kontroll.

Om kännedomen om sociallagstiftningen och lagstiftarnas intentioner är bristfällig hos de kommunalmän, som ha att ge de sociala åtgärderna deras praktisk-konkreta gestaltning, och om den kontrollerande opinionen är oupplyst, föreligger risk, att en skillnad uppstår mellan social lagstiftning och social lagtillämpning. En "eftersläpning" i det lokala genomförandet av det sociala reformarbetet kan göra sig gällande, särskilt i de smärre landsbygds-kommuner, vilka ej ha specialutbildade tjänstemän anställda. I den mån tendenser i denna riktning föreligga — och det är otvivelaktigt på sina håll fallet — är felet att söka i att man underlåtit att utbygga upplysningsverksamheten och kunskapsmeddelelsen rörande socialvården i den omfattning, som krävts parallellt med socialvårdens egen utbyggnad. Det vore orimligt förutsätta, att kommunala förtroendemän och övriga medborgare, vilka ej hava socialvården till yrke, på egen hand skola mera perfekt tillägna sig kunskaper ur omfattande och svårtillgängliga sociala handböcker, författningssamlingar och utredningar.

Givetvis ankommer det i första hand på folkskolan att meddela de sociala kunskaper, som krävas av medborgaren för att han skall kunna uppbära de

rättigheter och det ansvar, som tillkomma honom som medlem i ett demokratiskt samhälle. Det är vår förhoppning, att skolutredningen skall föreslå åtgärder till avhjälpande av de brister, som vidlåda vår allmänna skolutbildning, såväl den lägre som den högre, då det gäller undervisningen i medborgarkunskap. I avvaktan härpå har man anledning att överväga, huruvida mera begränsade åtgärder kunna vidtagas.

Det ligger då nära till hands att härvidlag pröva folkhögskolans förutsättningar och tillvarataga de möjligheter, denna skolform kan erbjuda. Den svenska folkhögskolan skapades, som bekant, av 1860-talets bondeliberalism, vilken klart insåg, att för det ökade ansvar och inflytande, som tillkom jordbrukarklassen genom representationsskicket och den kommunala självstyrelsens omvandling, krävdes ökad medborgerlig kunskap. Folkhögskolan blev en medborgarskola för jordbrukarungdomen och senare också för stadsnäringsarnas ungdom och står fortfarande i främsta ledet bland våra undervisningsanstalter, då det gäller kontakten med de aktuella samhällsproblemen. Folkhögskolan är icke, som snart sagt alla övriga skolformer ovanför folkskolan, en genomgångsstation till viss yrkesverksamhet. Dess elever återvända vanligen till sin tidigare sysselsättning i sin tidigare bygd och utnyttja där ofta sin i folkhögskolan erhållna medborgerliga utbildning i kommunala värv. Tusentals av vårt lands lokala, men också centrala förtroendemän ha rekryterats bland folkhögskolans elever.

Vid de flesta folkhögskolor i vårt land meddelas undervisning rörande den svenska socialvårdens problem och medel, främst inom ämnena nationalekonomi och medborgarkunskap. Emellertid torde denna socialvårdsundervisning i allmänhet ej kunna betecknas såsom särskilt grundlig. Detta sammanhänger bland annat med att folkhögskolornas lärare som regel sakna den erforderliga kompetensen; de ha vanligen ej praktisk erfarenhet av socialvård, och den kunskap i socialpolitik, de kunnat inhämta under sin universitetsutbildning, är diminutiv. När man vid sådant förhållande vill förstärka folkhögskolans undervisning i socialpolitik, synas tvenne vägar vara framkombara: man anordnar särskilda fortbildningskurser för folkhögskolans lärare eller man ställer ambulerande lärare och föreläsare till folkhögskolornas förfogande.

Ur synpunkter som dessa hemställde centralförbundet för socialt arbete och svenska folkhögskolans lärarförening i en gemensam framställning, dagtecknad den 16 maj 1944, dels om ett anslag å 11 000 kr. till anordnande av en för folkhögskollärare avsedd fortbildningskurs i sociala och socialpolitiska frågor, dels om anvisande av 10 000 kr. till vid folkhögskolorna anordnad föreläsning- och undervisningsverksamhet berörande nyssnämnda områden.

Skolöverstyrelsen har avgivit yttrande i ärendet och därvid tillstyrkt ett anslag å 4 500 kr. för den föreslagna fortbildningskursen. Vad föreläsningverksamheten beträffar, har överstyrelsen ansett avgörandet böra anstå till

dess att "den i samband med lärarkursen kunnat närmare belysas". I överensstämmelse härmed har Kungl. Maj:t framlagt förslag till riksdagen (statsverkspropositionen, åttonde huvudtiteln, s. 442).

Undertecknade måste starkt ifrågasätta, om det överhuvud taget kan vara möjligt att inom en kostnadsram av nu föreslagna 4 500 kr. med rimlig behållning genomföra en fortbildningskurs för folkhögskolans lärare i fråga om ett så svåröverskådligt ämnesområde, som det här dock gäller, särskilt om man beaktar, att dessa lärare skola ha nytta av kursen inte bara för att för egen del få en flyktig översikt av ämnesområdet utan för att senare i någon mån även undervisa i de olika ämnena. Den av centralförbundet och folkhögskolans lärarförening föreslagna kursen synes oss med hänsyn härtill böra betraktas som minimum för vad som kan komma i fråga.

Vad den föreslagna föreläsningsverksamheten beträffar, skulle den enligt vår mening obestriddligen för en relativt ringa kostnad leda till en väsentlig och — som vi med hänsyn till det ovan sagda anse — nödvändig förstärkning av folkhögskolornas undervisning på det sociala och socialpolitiska området. Man bör för övrigt ej underskatta den betydelse, det för folkhögskolans elever kan ha, att komma i personlig kontakt med förgrundspersoner inom det sociala arbetet vid deras föreläsningsbesök.

Vi ha här ovan betonat vikten av att det progressiva lagstiftningsarbetet på det sociala området kompletteras genom upplysningsverksamhet, så att medborgarna och särskilt deras förtroendevalda erhålla kunskaper om de möjligheter, vårt socialvårdssystem erbjuder att bispringa nödställda medborgare. Vi ha betonat önskvärdheten av att särskilt folkhögskolans elever erhålla kunskaper om socialpolitikens föremål och innehåll och samtidigt fostras till social ansvarskänsla och socialt medborgarmedvetande; eleverna i folkhögskolan representera ett ur här anlagda synpunkter gynnsamt urval med den stora andel, som sedermera deltager i det kommunala arbetet, i folkrörelserna och i det offentliga samhällslivet överhuvud taget på de hemorter, dit de vanligen återvända. Vi tro härigenom, att en på folkhögskolans elever inriktad kunskapsmeddelelse på längre sikt komme att uppnå verkningar, som icke enbart äro begränsade till dessa elever, utan indirekt skulle nå ut till vidare samhällsskikt.

De åtgärder, vilka föreslås av centralförbundet för socialt arbete och svenska folkhögskolans lärarförening, äro begränsade, men representera, trots de små kostnaderna, enligt vår mening ett ej oväsentligt led i strävandena att genom upplysningsverksamhet i sociala och socialpolitiska frågor stimulera de kommunala initiativen på socialvårdens område och överhuvud taget söka bringa den praktiska tillämpningen inom socialpolitiken i överensstämmelse med lagstiftarnas intentioner.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte anslå 11 000 kr. för anordnande under hösten innevarande år av en fortbildningskurs i sociala och socialpolitiska frågor för lärare i samhällsämnena vid landets folkhögskolor, administrerad av centralförbundet för socialt arbete och svenska folkhögskolans lärarförening och utformad efter program, som Kungl. Maj:t eller skolöverstyrelsen be- myndigas att fastställa; samt

att riksdagen likaledes måtte anslå 10 000 kr. att användas för föreläsnings- och undervisningsverksamhet vid landets folk- högskolor av till skolorna icke knutna lärare, bedriven i stort sett som ovan sagts och anordnad av organ, som Kungl. Maj:t finner lämpligt att härtill utse.

Stockholm den 23 januari 1945.

S. G. W. Wahlund.

Ivar Persson.

Bernhard Näsgård.

B. A. Nilsson.

Joh. Friggeråker.
